

Del “gabinet de curiositats” a l’origen de l’aigua de l’estany

El Museu Darder és el tercer més antic de les comarques gironines i aquest octubre commemorarà el seu 110è aniversari

A l’Espai Darder s’hi tracta de l’origen dels museus de ciències naturals i la figura de Francesc Darder i la relació amb Banyoles

Durant les inundacions del 1932, la memòria oral assegura que l’aigua va arrossegar un dels lleons dissecats, que devia estar just a l’entrada del Museu Darder de Banyoles, fins a l’exterior de l’edifici, cap a la placeta dels Estudis. No hi ha testimoni fotogràfic que ho certifiqui. Sí que hi ha una fotografia d’en Pepet Cruells, retratista de la vida banyolina, i que abans de la guerra havia fet de taxidermista al Museu Darder, raspallant el lleó al pati que hi havia aleshores a la part de darrere del museu. I en una altra fotografia, es veu la mainada de la placeta, i la filla Cruells, enjogassats, damunt del lleó, a cavallet. Un fotomuntatge de les dues imatges va servir per a la portada del llibre que es va publicar el 1998 amb motiu del 80è aniversari de la inauguració del Museu Darder. No és l’única vicissitud que ha afectat el lleó, que va passar molts anys exposat en una tarima, sense cap vitrina que el protegís, i va ser objecte d’agressions diverses, revestides, en aquells anys, de trapelleries infantils, com la pèrdua de bigotis, de pèl de la crinera i també de dents, amb les corresponents botzinades de les germanes Lola i Mercè Marín, custòdies d’aquest patrimoni local particular i que, des de l’any 1956, arran de la mort del seu pare, Salvi Marín, encarregat històric del museu banyolí, van assumir-ne les funcions, fins que el 1986, amb la incorporació d’una conservadora, es va professionalitzar la tasca. El record de les germanes Marín està indistrictament vinculat, en la memòria de diferents generacions de banyolins, a la d’un museu local i centenari –el pròxim mes d’octubre es commemoraran 110 anys de la seva inauguració– i que és el tercer més antic de les comarques gironines.

L’origen té un nom propi: el veterinari barceloní Francesc Darder i Llimona (1851-1918), “un personatge de la seva època”, com s’explica en el recorregut. Darder era un naturalista amb interessos polièdrics, que tant criava lleons com es dedicava a la piscifactoria i pintava peixos –va instaurar així a Banyoles la primera Festa del Peix, el 1910–, i que també va ser regidor de la vila de Gràcia, quan era encara poble, i impulsor de tres revistes: El Zookeryx (1876), El Naturalista (1886) i Revista Universal Il·lustrada. A través de la botiga que tenia a Barcelona, Darder distribuïa material a escoles i instituts: des de làmines educatives –vint-i-tres de les quals són al Darder– a ossos de crani desmuntables per poder-los estudiar o trenta-dos bolets de paper maixé, que també són al museu banyolí. Francesc Darder va conèixer Banyoles quan hi va anar a tractar-se amb les aigües del balneari de la Puda. El vincle es va estrènyer fins al punt que Banyoles el va nomenar fill adoptiu. I el 1916 Darder va donar a la ciutat que l’havia “acollit” la seva col·lecció. L’Ajuntament va decidir guardar-la a l’edifici de la placeta dels Estudis, una casa construïda el 1884 que havia estat convent dels servites i posteriorment escoles municipals. Pel centenari del Darder, el 2016, la Colla Gegantera de Banyoles va encarregar a l’Escola d’Art i Superior de Disseny d’Olot un gegantó, “el senyor Darder”, que es pot veure a l’entrada de l’actual museu i que forma part de la faràndula banyolina. En el temps que Francesc Darder va ser director del Parc Zoològic de Barcelona, el “senyor Darder” tenia especial predilecció pels lleons que s’hi exposaven. Hi ha una foto, al museu, que així ho testimonia. S’hi veu el naturalista, molt tranquil, dins una gàbia amb lleons. L’afecte era tal que s’havia emportat algun cadell a casa seva per poder-lo criar amb biberó. Així ho explica la conservadora del Darder, Georgina Gratacós.

Al Museu Darder s’hi conserven quatre lleons dissecats, dos d’ells cadells, i quatre cranis de lleó adult. Tots procedeixen de la Col·lecció Darder i, gairebé segur, del Parc Zoològic de Barcelona. De fet, al denominat Espai

Darder, l'exposició permanent que hi ha al soterrani i que ofereix una mostra de la dotzena de col·leccions del museu que permet entendre i recrear com era la visió que al segle XIX i principis del segle XX es tenia de les ciències naturals, hi ha un crani amb la inscripció "leona Julieta" escrita amb llapis. Explica, la conservadora del Darder, que es tracta de la primera lleona del Zoo de Barcelona. Tot i que no se'n té la certesa perquè no es disposa de l'inventari inicial del museu, la leona Julieta possiblement era la "mare" dels lleons que han sobreviscut a aiguats i mutilacions i que rebien, amb la majestuositat que atorga ser un rei de la selva descoronat, els escolars que els visitaven quan entraven a la sala de mamífers. Perquè els lleons del Darder són de les peces més emblemàtiques del museu, tot i que el treball de taxidèrmia que s'hi va realitzar no és del tot reeixit, especifica Georgina Gratacós. La conservadora evoca, però, el paper cabdal que fa gairebé vint anys va tenir el lleó, que rep el visitant actual, amb la mirada perduda, entre la ferotgia i l'espant, des d'un passat estàtic. Era just abans de la inauguració, després de l'última i gran remodelació total, iniciada l'any 2003 i que havia tingut tancat el museu cinc anys. Els operaris estaven treballant en les vitrines, i en obrir-ne una, el vidre va caure, amb tot el seu pes, sobre el llom dissecat del lleó, que "havent passat per tot" va aturar el que podia haver estat una trencadissa monumental.

D'abans del 1991 es tenen poques referències de molts dels objectes del museu, sobretot pel que fa a les dates d'ingrés. A vegades es coneix la persona que va fer la donació o qui va dissecar un exemplar concret. En altres casos s'ha perdut informació en haver eliminat cartells que portaven els objectes. De la Col·lecció Darder, per exemple, 29 objectes més de la col·lecció, com a mínim, s'han perdut per diferents motius, s'explica al portal web del museu. Del Darder, que havia de ser museu però també biblioteca, se'n va fer el primer inventari, inacabat, l'any 1930. En aquest sentit, hi ha objectes que apareixen en aquesta primera llista però que no són al Darder. La primera fotografia que es té d'una sala del museu és del 1925. És una imatge de molt mala qualitat on es poden distingir tres peces del museu: la foca, els bolets i l'esquelet de búfal sobre una vitrina.

L'aigua, fil conductor Durant anys, el museu va formar part de les sortides didàctiques dels estudiants de les comarques gironines però també de poblacions d'arreu de Catalunya. El seu "atractiu", l'acumulació d'animals exòtics dissecats en les seves sales, primer tres i després cinc. El gener del 2007, quatre mesos abans de la inauguració del nou Museu Darder, es va morir, als 91 anys, la Lola Marín, "ànima" durant més de tres dècades del Darder, el qual, amb el canvi de mil·lenni, havia enterrat el passat i s'encarava al present amb una "modernització" que passava per l'aigua, inherent a la ciutat, com a fil conductor d'un nou discurs museogràfic. El 13 d'abril del 2007 es va obrir de nou i remodelat com a centre de difusió de l'estany amb l'objectiu d'explicar el fenomen hidrogeològic de la conca lacustre de Banyoles. El que fins aleshores havia estat l'atractiu del Darder, la col·lecció d'història natural, es concentrava en el denominat Espai Darder, mentre que al primer pis hi ha l'Espai d'Interpretació de l'Estany. El recorregut comença amb la recollida de l'aigua a l'Alta Garrotxa, el sistema que permet alimentar l'estany i els estanyols de l'entorn i els fenòmens geològics que ho fan possible; segueix amb els processos de sedimentació i la formació de la pedra de travertí, i acaba amb la flora, fauna i presència de l'ésser humà que s'ha generat gràcies a l'aigua. S'explica amb plafons de textos i il·lustracions, pantalles i vitrines i un audiovisual. En canvi, la funció de l'Espai Darder és, a partir de la dotzena de col·leccions que té el museu, incloent la Darder, explicar tres àmbits. El primer se centra en l'origen dels museus de ciències naturals i en els gabinets de curiositats o cambres de meravelles, aparegudes durant el Renaixement, que mostraven objectes exòtics. El segon explica la figura de Darder i la seva relació amb Banyoles. I al tercer s'explica la taxidèrmia, "una tècnica complexa, gens fàcil", avisa Georgina Gratacós.

Fa un any, Banyoles va recuperar les visites en barca per l'estany amb la barca La Tirona. Al Darder es guarda el mascaró de proa [<http://www.instagram.com/reel/DVJflvNgold/?igsh=N2xyeTZpc3FqcXEW>] de la primera barca de La Tirona. Va ser un dipòsit del farmacèutic Pere Alsius Malagelada, l'any 1986, per poder-la exposar. Es pot veure a l'Espai Darder, en una de les últimes vitrines, a tocar del magatzem. Gratacós ha fet una recerca per l'hemeroteca local per esbrinar més coses sobre aquesta peça. La conservadora remarca l'interès per l'antropologia que tenia Darder. Així, el museu disposa de dues mòmies peruanes, d'una de les quals s'estan

estudiant els tatuatges. Una altra de les peces antropològiques és un bust, un model de guix, del maori Taha Tahala [<http://www.museusdebanyoles.cat/darder/el-museu/peca-destacada/ID/1174>] de principis del XIX, del qual n'hi ha una còpia amb lleugeres diferències al Musée de l'Homme de París. A les parets de l'Espai Darder també es poden veure diferents exemplars de papallones, insectes i escarabats, de la Col·lecció Massip, donació del setembre del 2006. Una última vitrina inclou insectes locals; des d'espècies exòtiques invasores localitzades a la comarca fins a exemplars de papallones nocturnes de la zona de l'estany recollides el 1994. Dissecat també hi ha un blauet femella procedent de l'estany. La peça inclou un cartell en què s'especifica que és una donació dels alumnes de l'escola de Banyoles a l'Institut Vell de Girona, cosa que fa pensar a la conservadora que és una peça anterior al museu i que, per tant, és del segle XIX.

Publicat a:

-El Punt Avui. El Punt Avui 18-03-2026, Pàgina 29

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2628076-del-gabinet-de-curiositats-a-l-origen-de-l-aigua-de-l-estany.html>